

Socio-analyse als mogelijkheid van de cursus sociologie

DOOR C. F. WIERINGA, SOC. DRS.

Het doceren van de sociologie aan een klas, cursus of groep biedt tal van interessante gezichtspunten. Zo valt het te doceren vaak bv. in meerdere opzichten samen met de situatie die het doceren schept. Algemene sociale gebeurlijkheden worden onder het doceren beleefd in de groep: leiderschap, zowel formeel als informeel, attractie en reëctie; integrerende krachten en desintegrerende krachten zijn werkzaam, klassen en standen zijn vaak aanwezig, kortom een miniatuur samenleving ligt ter exploratie open. Waarnemen en participeren vindt op het zelfde ogenblik en bij dezelfde persoon plaats; de wezenlijke eenheid, de voortdurende spanning tussen deze beiden doet zich hier in de les in optima forma gelden. Kortom, er is een goede mogelijkheid dat de les ervaren wordt als een telkens terugkerende confrontatie met zichzelf en de eigen situatie. Dit biedt verschillende mogelijkheden die ten dele ook moeilijkheden zijn.

In zekere zin nodigt deze lessituatie rond het thema sociologie uit tot socio-analyse van docent en cursisten. In de literatuur vinden wij over dit onderwerp, m.n. van sociologische zijde heel weinig. Vanuit de psychologisch psychiatrische hoek bestaat er ook maar een beperkte documentatie. Een voorbeeld ervan vinden wij André Amar in zijn artikel „Introduction à la socio-analyse” en bij Amerikaanse sociaal-psychologen en -psychiaters. Vooral bij Moreno in zijn „Socio-drama” en bij Leland Bradford, in zijn „Trainingscentre for Groupdynamics” in Bethel, komen enkele belangrijke gezichtspunten naar voren. Enkele scholen voor maatschappelijk werk zijn experimenteel bezig de mogelijkheden die een dergelijke socio-analyse biedt te exploreren. Als bijzonder probleem voor een ieder die in deze richting werkt, komt naar voren, dat de experimentator niet alleen in het experiment sterk betrokken raakt, maar bovendien veelal de examen-autoriteit is, en -afgezien hiervan - ook reeds is belast met de autoriteit die het docentschap in ons socio-cultureel patroon bezwaart.

Een dergelijke socio-analyse beweegt zich in het overgangsgebied tussen didactiek en psychotherapie. De grenzen tussen deze beide gebieden zijn vloeiend, het vraagt een ervaren vakmanschap om alle spanningen in dit tussengebied te kunnen opvangen en te dragen; buitendien leert de ervaring dat men er ook in dat geval niet uitkomt: de autoriteit in de sociale structuur kan practisch niet de therapeut zijn van zijn gesubordineerden. Dit is reden geweest om in enkele experimenten een therapeut van buiten, los van de betreffende sociale hiërarchie aan te trekken. Aan haar of hem is de taak diegenen op te vangen in wie de persoonlijke dynamiek zo intensief dringt in de richting van een verdere exploratie van de eigen mogelijkheden tot relaties-leggen binnen de groep, dat zij de marges van de lessituatie overschrijden. Dat dit - ook in een zorgvuldig geconditioneerde situatie - mogelijk is, vloeit onder meer voort uit het feit dat iedere sociale

beleving zowel verbonden is aan de momentele ervaring in de lesgroep, als ook aan de ervaringen opgedaan op andere plaatsen en in andere levensperiodes. Hoewel de onderscheiding naar lagen en tijden vruchtbaar is, geeft zij stellig niet het recht om op grond hiervan te bepalen, dat de beleving niet verder geïnterpreteerd zal worden dan tot de dynamiek die de lesgroep op dat moment opbrengt. Hier worden krachten in ieder persoon - mogelijkserwijze althans - opgewekt, die deze rationele onderscheiding doorbreken en de auteur van de situatie verantwoordelijkheid opleggen, niet slechts voor de verdere gang van zaken in de groep, maar evenzeer voor de reactie bij iedere deelnemer-cursist binnen die lesgroep. Reeds hierboven werd gewezen op de onmogelijkheid deze verantwoordelijkheid ongedeeld als docent te dragen: hier dwingt de situatie de deskundige therapeut-buitenstaander te hulp te roepen.

De experimenten die wij tot dusver als toetsingsmateriaal ter beschikking kregen, speelden zich vrijwel alleen af binnen de duidelijke tijdsgrenzen van conferenties, waarbij bovendien de belangrijke factor geldt, dat iedere deelnemer althans de mogelijkheid bezat een zekere mate van vrijblijvendheid voor zich te kunnen opeisen. Belangrijk anders ligt dit voor de zoveel langere en ander gearde situatie van de organisatie - b.v. een school - waarbinnen zich een dergelijk groepsexperiment voltrekt. Zo noemden wij al eerder de problemen rond de autoriteit en dan m.n. de docent-examinator of bv. werkgever. Hier valt het element van de vrijblijvendheid als „ontsnappingsmogelijkheid” in mindere of meerdere mate uit en treedt de behoefte aan een buitenstaander als e.v. therapeut nog sterker op de voorgrond.

Met de beschrijving van dit probleem, dat de op deze wijze gedoedeerde sociologie met zich brengt, is gelijktijdig de grote vormende waarde die in deze methode ligt, aangegeven. Iedere les in de sociologie brengt de vraag naar de persoonlijke oriëntatie van de cursist in de sociale wereld binnen zijn gezichtskring. De bedoeling van de les is juist om deze oriëntatie te verhelderen, zowel in de breedte als in de diepte. Dit doel wordt bereikt door de persoonlijke betrokkenheid van de cursist op de sociale situatie. Niets kan dan ook vruchtbaarder zijn dan deze persoonlijke betrokkenheid als uitgangspunt te nemen voor de cursus. Evenwel vraagt dit, zoals al eerder gezegd, vooraf een zeer intensieve zelfverkenning bij de docent, zodat hij inderdaad kan voorzien met welke problemen hij te maken heeft en hoe deze problemen aan te pakken. Methoden als rollenspel en sociodrama worden meer en meer gehanteerd in onze lessen onder het motto „zij activeren zo voortreffelijk”, zoals ook sommige films dit doen. Het bovenstaande is bedoeld om de ondergrond van deze activering nader te verkennen teneinde deze zorgvuldiger te kunnen „dosereren”.

André Amar, „Introduction à la socio-analyse” in *Rev. Française de Psycho-analyse*, 1950.

S. A. Shentoub, „Remarques méthodologiques sur l'analyse psycho-sociale” in *Revue Française de Psycho-analyse*, 1950.

J. L. Moreno, „Sociometry and Experimental Sociology” in *Sociometry* V. XVII, no. 4, Nov. 1954.

Studiekring v. Groepsarbeid, „Enkele Notities over Groepswerk en Sociologie” in *Sociologische Gids*, 1e jaargang, no. 1, Nov. 1953.